

โครงการเยาวชนพลยุติธรรม : กฎหมาย รักमानฉันท์ สร้างสรรค์สังคมไทย

หลักการและเหตุผล

ความยุติธรรม หมายถึงสถานการณ์หรือสภาวะการณ์ซึ่งวิญญูชนหรือคนส่วนใหญ่ยอมรับว่าถูกต้องและเหมาะสม บนหลักเกณฑ์พื้นฐานตามกฎหมายและขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม สำหรับความสมานฉันท์ หมายถึงความเห็นพ้องต้องกันหรือความพอใจร่วมกัน โดยเฉพาะเมื่อมีความคิดเห็นหรือทัศนคติไม่ตรงกัน หรือมีข้อพิพาท ข้อขัดแย้งและการกระทำผิดเกิดขึ้น ดังนั้น ความยุติธรรมและความสมานฉันท์ จึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศให้มีความสงบสุข เรียบร้อย ยั่งยืนและมั่นคงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง ประเทศที่มีปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมและความแตกแยกย่อมจะไม่สามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ทัดเทียมอารยประเทศต่างๆ

ในปัจจุบันสังคมไทย กำลังเผชิญกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในทุกด้านทั้งในเชิงบวกและเชิงลบที่นำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบและความไม่รับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม และก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาความไม่เป็นธรรมและความไม่ยุติธรรมต่าง ๆ ซึ่งมีแนวโน้มรุนแรงและแพร่ขยายเข้าสู่สังคมไทยมากขึ้นจนเป็นปัญหาสำคัญของชาติอยู่ในขณะนี้ ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในสังคมในเรื่องนี้อย่างเป็นรูปธรรมโดยเริ่มจากกลุ่มเด็กและเยาวชน แล้วขยายเข้าสู่ชุมชนและสังคมในวงกว้างต่อไป

สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม และคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จึงได้ร่วมกันดำเนินโครงการเยาวชนพลยุติธรรมขึ้นเพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้อง รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน เน้นกิจกรรมการสร้างองค์ความรู้ด้านกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม ความเป็นธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและความสมานฉันท์ โดยเริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๘ กล่าวคือใน การดำเนินงานระยะที่ ๑ เป็นการนำร่อง เพื่อหารูปแบบการดำเนินงาน ณ จังหวัดนครราชสีมา มีสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการจำนวน ๒๑ โรงเรียนแบ่งตามช่วงชั้น (๓ ระดับ) การดำเนินงานระยะที่ ๒ ในปีงบประมาณ ๒๕๔๙ ได้นำรูปแบบที่ได้จากการศึกษาทดลองมาพัฒนาแนวทางการดำเนินงานให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา เชียงใหม่ อุบลราชธานี และภูเก็ต โดยมีสถานศึกษาสมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน ๕๘ แห่ง การดำเนินงานระยะที่ ๓ ได้ขยายพื้นที่ดำเนินงานในสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๕๔ โรงเรียน ซึ่งผลการดำเนินงานในครั้งนี้ ช่วยให้พัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน การดำเนินงานระยะที่ ๔ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๐ ได้ขยายผลการดำเนินงานสู่ระดับประเทศ และเนื่องจากได้รับคัดเลือกให้เป็นหนึ่งในโครงการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสมทวมงคลพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงปรับเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “โครงการเยาวชนพลยุติธรรม เรียนรู้ตาม

รอยพระยุคลบาทเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสมหามงคลพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา” มีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ จำนวน ๘๐ โรงเรียน และ การดำเนินงานระยะที่ ๕ ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ ได้ขยายเป้าหมายการดำเนินงานให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศมากยิ่งขึ้น โดยเน้นให้แต่ละสถานศึกษามีบทบาทหลักในการดำเนินงานที่มีเยาวชนเป็นศูนย์กลาง นำไปประยุกต์เข้าสู่หลักสูตรการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการได้อย่างเหมาะสม อันจะเป็นการส่งเสริมการพัฒนากระบวนการยุติธรรมภาคประชาชนให้เข้มแข็งยั่งยืนต่อไป

สำหรับกิจกรรมซึ่งสถานศึกษาต่างๆที่เข้าร่วมโครงการได้จัดทำขึ้นตามความสนใจ มีหลายรูปแบบ โดยกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกิจกรรมที่ดีเด่น (Best Practice) ได้แก่ กิจกรรมเสียงตามสายกฎหมาย นำรู้ กิจกรรมละครคุณธรรม กิจกรรมสื่อกฎหมายด้วยบทเพลงกิจกรรมเรื่องจริงผ่านตา (นำเสนอข่าวอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน นักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์เหตุการณ์ และหาแนวทางการป้องกันไม่ให้ตนเองและบุคคลในครอบครัวต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม) กิจกรรมสมานจิต สมานฉันท์ รักกันดังพี่น้อง กิจกรรมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในโรงเรียน กิจกรรมสภายุติธรรมสมานฉันท์ กิจกรรมคืนลูกดีสู่อ้อมกอด (แก้ไขฟื้นฟูเด็กที่มีปัญหาการกระทำผิดในโรงเรียนให้กลับตัวเป็นคนดี) กิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียน กิจกรรมซบซึ้งปลอดภัย รู้กฎหมาย ถูกกฎจราจร และการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมสมานฉันท์ในโรงเรียน ทั้งนี้ ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการฯ ในปี ๒๕๔๘ จนถึงปัจจุบัน มีเครือข่ายครูและผู้บริหารของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการทั่วประเทศ จำนวน ๓๑๓ แห่ง มีจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งจากการประเมินผลโครงการผ่านผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง เห็นด้วยอย่างยิ่งกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ เนื่องจากการปลูกจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนมีความยุติธรรม สร้างความสมานฉันท์ ลดความขัดแย้งและใช้ความรุนแรง รวมทั้งยังเห็นว่า พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนภายหลังเข้าร่วมโครงการ มีความคิดริเริ่มเชิงบวก มีภาวะผู้นำ ลดการกระทำที่มีการขัดแย้งในหมู่เพื่อน เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รักสามัคคีและมีความสมานฉันท์ในหมู่คณะมากขึ้น สำหรับเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ เห็นว่าการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ได้รับความรู้และวิธีหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบทเรียนและชีวิตประจำวันได้ รู้จักความยุติธรรมและลดปัญหาการทะเลาะวิวาทในโรงเรียน เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้เป็นคนกล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้อง และมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มากยิ่งขึ้น ได้ฝึกทักษะการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยสันติวิธี ยึดแนวทางสมานฉันท์ ตลอดจนเรียนรู้กระบวนการทำงานกลุ่มอย่างเป็นระบบ มีความรักสามัคคี และเรียนรู้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข สำหรับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้โครงการประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูอาจารย์ที่กระตุ้นให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา มีส่วนร่วมคิดร่วมวางแผนและลงมือปฏิบัติจริง รวมทั้งนักเรียนแกนนำที่ผ่านโครงการฯ เห็นว่าควรต้องมีกิจกรรมต่อเนื่องและต่อยอดภายหลังที่ได้เข้าร่วมโครงการแล้ว นอกจากนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เห็นว่าควรต้องมีการบรรจุเนื้อหาสาระและรูปแบบกิจกรรมของโครงการไว้ในหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการในทุกระดับ

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๒ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พิจารณาแล้วเห็นว่ารูปแบบการดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชน รวมทั้งความสำเร็จที่เกิดขึ้นของโครงการฯ เป็นสิ่งที่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม และจะช่วยในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาความไม่

ยุติธรรมและความขัดแย้งในสังคมไทย ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีความสุขทั้งทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ดังนั้น จึงเห็นควรให้มีการดำเนินงานโครงการเยาวชนพลยุติธรรมต่อไป โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อให้การดำเนินงานของโครงการมีความต่อเนื่อง และพัฒนารูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสม พร้อมทั้งขยายเครือข่ายไปสู่เด็กและเยาวชน ครูอาจารย์ของสถานศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศ
